

MAAILMAN

Historia

 SAGA
EGMONT

**MENNEISYYDEN
ARVOITUKSET**

MAAILMAN

Historia

 SAGA
EGMONT

**MENNEISYYDEN
ARVOITUKSET**

Maailman historia

Menneisyyden arvoitukset

SAGA Egmont

Menneisyyden arvoitukset

Copyright © 2020 Maailman Historia and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726383621

1. e-book edition, 2020

Format: EPUB 2.0

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

SAGA Egmont www.saga-books.com - a part of Egmont,
www.egmont.com

Menneisyyden arvoitukset

Syvällä Väli-Amerikan tiheissä sademetsissä, kasvillisuuden peitossa, on tuhansia raunioita. Ne kertovat mayakulttuurista, joka vaikutti lähes 4 000 vuoden ajan nykyisen Meksikon alueella. Mayakuninkaat loivat miljoonien asukkaiden yhteiskunnan. Mayojen tiedemiehet laativat edistyksellisiä matemaattisia kalentereita, ja orjat rakensivat pyramideja, jotka olivat jopa suurempia kuin Egyptissä. Äkkiä mayat kuitenkin katosivat kaupungeistaan, ja mayakulttuuri painui unohduksiin. Vielä nytkin, 500 vuotta romahduksen jälkeen arkeologit, kirjoitusten tutkijat ja historioitsijat etsivät selitystä mayojen äkilliselle tuholle. Väli-Amerikan kansan arvoitus on kuitenkin vain yksi monista, joita tutkijat eivät ole vielä kyenneet ratkaisemaan. Vaikka nykytiede tarjoaa koko ajan uutta tietoa, menneisyys on yhä täynnä taruja, henkilöitä ja rakennelmia, joiden tiimoilta on osattu esittää enemmän kysymyksiä kuin vastauksia.

1. Egyptin lapsivaltias

Maailman tunnetuimpia muinaismuistoja on Tutankhamonin kuolinnaamio. Kultaiset kasvot kuuluivat nuorelle hallitsijalle, joka nousi valtaistuimelle vain yhdeksänvuotiaana ja kuoli kymmenen vuotta myöhemmin. Hänen hallintokaudellaan Egyptin pääkaupunki vaihdettiin ja uskonnossa palattiin vanhaan. Tutankhamonin vuosituhansien ajaksi unohdetusta haudasta paljastui mittaamattoman arvokkaita aarteita. Itse faraon maalliset jäännökset herättivät paljon kysymyksiä. Osaan niistä on kuitenkin jo saatu vastauksia.

Pikkupoikana valtaistuimelle noussut Tutankhamon hallitsi suurta valtakuntaa, joka ulottui etelästä nykyisen Sudanin alueelta pohjoiseen Välimeren rannikolle ja sieltä itään aina Syyriaan asti.

Sen jälkeen, kun Tutankhamon oli kuollut 19-vuotiaana, hänen maalliset jäännöksensä siirrettiin yhteen maailmanhistorian arvokkaimmista haudoista. Sen lukuisat aarteet, joihin kuuluu niin hienoja käyttötavaroita kuin taideteoksiakin, muodostavat noin 5 000 esineen kokonaisuuden, joka säilyi jälkipolville, koska kammiot säästyivät ryöstelyltä yli kolmen vuosituhannen ajan.

Ainutlaatuisen kulttuuriperinnön löytämisestä - ja ehkä samalla myös pelastamisesta - saadaan kiittää ennen kaikkea brittiläistä arkeologia Howard Carteria. Hän jatkoi

Tutankhamonin haudan etsimistä, vaikka hänen kollegansa olivat jo luopuneet koko ajatuksesta, että uusia merkittäviä löytöjä olisi enää edes mahdollista tehdä.

AVUSTAJA LÖYSI ETEISEN PORTAAT

Tutankhamon-nimisen hallitsijan jäljille päästiin vuonna 1909. Silloin yhdysvaltalainen Theodore Davies sai yksinoikeuden tehdä kaivauksia Kuninkaiden laaksossa. Tälle Niilin länsirannalla lähellä muinaista Thebaa eli nykyistä Luxoria sijaitsevalle alueelle haudattiin muun muassa faraoita lähes 500 vuoden ajan. Osa haudoista rakennettiin monimutkaisiksi luolastoiksi, joihin kuului useita huoneita ja käytäviä. Toiveena ja tavoitteena oli, että maallisen vaelluksen päättymisen syrjäiseen laaksoon rakennettuun vaikeapääsyiseen kammioon takaisi hautarauhan.

Kuninkaiden laaksosta Davies löysi vuonna 1909 lähes tyhjän maanalaisen huoneen, jossa oli joitakin ruukkuja, käärinliinan kappaleita ja palsamointivälineitä. Tutkimuksissa selvisi, että niitä oli tarvittu Tutankhamon-nimisen faraon muumiointiin. Yhdysvaltalainen erehtyi luulemaan, että hän oli osunut jo kauan sitten unohdetun lapsivaltiaan hautaan, joka oli ryöstetty putipuhtaaksi. Toisen virheen hän teki julistaessaan, että Kuninkaiden laakso oli jo koluttu päästä päähän.

Carter oli eri linjoilla kuin Davies. Hän piti tämän löytämää maanalaista huonetta ihan liian pienenä kuningashaudaksi. Siksi Tutankhamonin viimeistä leposijaa piti etsiä muualta Kuninkaiden laaksosta.

Davies kuoli vuonna 1914. Ensimmäisen maailmansodan takia Carter ei päässyt kuitenkaan aloittamaan omia tutkimuksiaan ennen vuotta 1917. Kuninkaiden laaksosta ei tuolloin ollut löydetty yhtään hautaa seitsemään vuoteen.

Carter valitsi yksinkertaisen mutta paljon aikaa, vaivaa ja rahaa vaativan lähestymistavan. Hän aikoi haravoida koko alueen. Maan siirtämiseen ja kääntämiseen sopivilla kevyillä käsityökaluilla varustettu yli sadan apulaisen joukko kävi läpi Kuninkaiden laaksoa tutkimusruutu tutkimusruudulta. Valtavan hankkeen rahoitti upporikas englantilainen aatelismies, lordi Carnarvon, joka harrasti arkeologiaa ja arvosti Carterin intoa.

Vaikka lordi Carnarvon oli tukenut Carteria kauan, kalliiden kaivausten kovin laihaksi jäänyt anti johti vuonna 1922 uskon puutteeseen. Tilanteen jo kärjistyttyä tutkimuksissa tehtiin luottamuksen palauttanut läpimurto: avustaja huomasi portaat, kun hän aikoi laskea maljakon käsistään. Paikalle kiiruhtanut arkeologiryhmä paikansi maasta askelmat, jotka johtivat alempana sijaitsevalle ovelle.

Muinaisegyptiläisen tavan mukaan ovi oli muurattu umpeen ja suljettu kuninkaan sineteillä. Ne näyttivät ehjiltä. Kun Carter tajusi löydön olevan siltä ajalta, jolloin Tutankhamon hallitsi Egyptiä, hän lähetti viestin lordi Carnarvonille.

”Vihdoinkin”, Carter kirjoitti. ”Olen tehnyt upean löydön laaksossa. Hieno hauta, jonka sinetit ovat ehjät. Olen peittänyt sen odottamaan saapumistasi. Onneksi olkoon. Carter.”

HAUDASSA VÄLKEHTI KULTA-AARRE

Lordi Carnarvon pääsi perille 23. marraskuuta 1922. Kaivauksiin ryhdyttiin heti. Kun portaiden alapää oli saatu esiin, varmistui, että kysymyksessä todellakin oli Tutankhamonin hauta. Hänen nimensä esiintyi monissa sisäänkäynnin sineteissä. Samalla huomattiin harmittavasti,

että ovesa oli jälkiä, jotka viittasivat haudanryöstäjien käyneen paikalla jo aikoja sitten.

Kun ovi saatiin lopulta auki, kävi ilmi, että edessä oli hiekan ja soran täyttämä alaspäin viettävä käytävä. Sen tyhjentämiseen kului monta päivää.

Vasta iltapäivällä 26. marraskuuta tie oli selvä. Käytävän päässä näkyi toinen ovi, jonka Carter ja lordi Carnarvon aikoivat avata yhdessä. Carter teki oveen pienen reiän ja työnsi siitä steariinikynttilän toiselle puolelle.

”Mitä näet? Näetkö mitään?” lordi Carnarvon kysyi malttamattomana.

”Kyllä. Ihmeellisiä asioita”, Carter vastasi kumpaankin kysymykseen.

Oven takaa avautunut näkymä oli ainutlaatuinen. Yksikään egyptologi ei ollut - eikä ole - nähnyt mitään vastaavaa. Vaikka hauta ei ollut aivan koskematon, se oli käytännössä säästynyt ryöstäjiltä. Carter kuvasi myöhemmin muistelmissaan sitä hetkeä, jolloin hän näki haudan sisäosan ensimmäistä kertaa:

”Aluksi en erottanut mitään. Aarrekammion tuleva lämmin ilmavirta sai kynttiläni liekin lepattamaan. Vähitellen silmäni tottuivat hämärään. Kuva huoneen yksityiskohdista alkoi hitaasti tarkentua. Erikoisia eläimiä, veistoksia ja kultaa. Joka puolella oli kasapäin kultaa.”

Carter ja lordi Carnarvon laajensivat aukkoa, jotta he mahtuivat menemään sen läpi. Päästyään toiselle puolelle he rupesivat kiertelemään kammiossa. Siellä lojui kaikenlaisia aarteita, jotka olivat saaneet olla rauhassa tuhansia vuosia.

Tutankhamonin muumiota ei näkynyt missään. Kun asiaa pohdittiin pari päivää, tultiin siihen tulokseen, että farao oli haudattu aarrekammion takaosassa sijaitsevan suljetun oven taakse. Tähän viittasi sekin, että ovi oli sinetöity.

Carter ja lordi Carnarvon eivät olisi saaneet murtaa ovea ilman Egyptin viranomaisten lupaa ja läsnäoloa. Asian piti olla kunnossa 29. päivänä marraskuuta. Carter ei kuitenkaan malttanut odottaa, vaan hän päätti tyydyttää uteliaisuutensa jo edellisiltana.

Sinetöity ovi avattiin alaosastaan niin, että Carter ja lordi Carnarvon pääsivät ryömimään toiseen huoneeseen. Siellä heidän toiveensa täyttyi: he näkivät Tutankhamonin sarkofagin. Se löi heidät ällikällä paitsi koollaan myös loistollaan. Kukaan muu ei ollut löytänyt Kuninkaiden laaksosta koskemattonta kivikirstua, jossa olisi ollut ruumis arkkuineen.

FARAON KIROUS

Utinen historiallisesta löydöstä levisi nopeasti. Lordi Carnarvon ei ehtinyt kuitenkaan paistatella julkisuuden loisteessa kovin kauan, sillä alle puolen vuoden kuluttua Tutankhamonin haudan avaamisesta hän kuoli yleistulehdukseen kairolaisessa hotellissa.

Pahat kielet puhuivat ikivanhasta faraon kirouksesta. Sen väitettiin kohdistuvan siihen, joka rikkoo hautarauhaa. Monet pitivät lordi Carnarvonin äkillistä menehtymistä todisteena siitä, että mummioilla oli yliluonnollisia voimia.

Huhumylly pyöri pitkään. Asiaan vaikutti se, että Carterin tuttavapiiriin kuuluva Bruce Ingham, joka oli saanut esineitä Tutankhamonin haudasta, koki erilaisia vastoinkäymisiä. Ensin hänen taloan tärveli tulipalo. Sitten kun vauriot oli korjattu, tulvavesi kasteli rakennuksen.

Tutankhamonin haudan ja sarkofagin avaamiseen osallistui 58 ihmistä. 12 vuotta myöhemmin heistä oli elossa 50. Carter menehtyi imusolmukepsyöppään 64 vuoden iässä. Hän eli vielä 17 vuotta sen jälkeen, kun hän oli tehnyt elämänsä löydön.

SUURIN TEKO OLI PALUU VANHAAN

Hautaa ja muumiota tutkimalla on yritetty selvittää Tutankhamonin henkilöhistoriaa. Hänen elämästään - ja ennen kaikkea kuolemastaan - tiedettiin pitkään erittäin vähän mitään varmaa. Tämä jätti sijaa hyvin hämärille epäilyille ja oletuksille.

Tutankhamon syntyi 1343 eaa. ja nousi valtaistuimelle kymmenennen elinvuotensa aikana. Vaikka hänen tiedetään kuuluneen 18. dynastiaan, hänen vanhemmistaan vallitsi pitkään epätietoisuus.

Edeltäjien joukossa oli joka tapauksessa Ekhnaton, joka toteutti uskonnollisen uudistuksen. Kyse oli oikeasta kulttuurivallankumouksesta. Ekhnaton rakennutti uuden pääkaupungin Akhetatonin 290 kilometrin päähän silloisesta valtakeskuksesta Thebasta paikkaan, jossa nykyään sijaitsee Amarna. Ekhnaton heikensi suosittua Amonin kultin pappien asemaa sallimalla vain auringonjumala Atonin palvonnan. Tosin vain farao itse ja hänen päävaimonsa Nefertiti saivat kääntyä Atonin puoleen. Muiden piti rukoilla hallitsijaparia.

Yksijumalainen uskonto sai Theban pappien ja kansan keskuudessa viileän vastaanoton. Yhteiskunta ajautui kriisiin, ja epäsuosioon joutunut Ekhnaton vaimoineen leimattiin kerettiläiseksi.

Ekhnatonin jälkeen Egyptiä hallitsi lyhyen aikaa jonkinlaisena sijaishallitsijana aloittanut Smenkara. Hän saattoi olla joko kuningatar Nefertiti tai Ekhnatonin tuntematon veli, velipuoli tai miesystävä.

Kun tilanne rauhoittui, vasta yhdeksänvuotias Tutankhamon nostettiin valtaan. Parin seuraavan vuoden aikana palattiin vanhaan. Akhetaton hylättiin, ja Thebasta tuli jälleen pääkaupunki. Vanha uskonto elvytettiin. Amonin kultin hyväksymisen merkiksi siihen asti nimellä

Tutankhaton, 'Atonin ilmetty kuva', esiintynyttä lasta alettiin faraona kutsua Tutankhamoniksi.

MAA OLI OJENNUKSEN TARPEESSA

Tutankhamon peri edeltäjiltään ongelmavyyhden. Koska oli selvää, että kokematon nuori hallitsija ei voinut ottaa ohjia omiin käsiinsä, todellista valtaa käyttivät vaikutusvaltaiset neuvonantajat, kuten sotapäällikkö Horemheb ja korkea virkamies Eje, joka oli hoitanut valtion asioita jo Ekhnatonin ja tämän isän Amonhotep III:n hallintokausilla.

Amarnasta on löydetty vajaat 400 savitaulua, joissa kerrotaan siitä, millaisen valtakunnan Tutankhamon sai johdettavakseen 1333 eaa. Egyptin vasallivaltiot Kanaaninmaa, Syyria ja Sumer kokivat olevansa saamapuolella osoittamansa uskollisuuden takia. Ekhnaton oli kuitenkin tarjonnut niille myös keppiä eikä vain porkkanaa. Huolta aiheuttivat myös periviholliset heettiläiset, jotka hallitsivat Anatoliaa ja tarttuivat helposti aseisiin.

Savitauuluista välittyvän kuvan mukaan diplomatia ei ollut Ekhnatonin vahvuuksia. Monet lähettiläät valittivat, että aiemmasta luottamuksesta ja kunnioituksesta oli jäljellä enää rippeet. Tekstit paljastavat keskushallinnon menettäneen otteensa niistä maista ja kaupungeista, jotka Ekhnatonin edeltäjät olivat liittäneet Egyptin valtapiiriin.

Sisäja ulkopoliittisen epävakauden ilmapiirissä varttunut Tutankhamon otti vaimokseen itseään muutaman vuoden vanhemman sisarensa tai sisarpuolensa Ankhesenamonin. Tutankhamonin haudassa säilyneen kuvan mukaan puolisoiden välit olivat lämpimät. Vaimo antaa siinä kukkia ja lahjoja miehelleen ja pitää tälle seuraa leijonanmetsästyksen aikana. Avioliitto oli kuitenkin lapseton. Kun farao kuoli ennenaikaisesti, selvää

vallanperijää ei siis ollut. Ilmeisesti sukusiitoksen takia raskaudet olivat päättyneet keskenmenoon, sillä Tutankhamonin haudasta on löydetty kahden kuolleen syntyneen tytön jäännökset.

VAMMA HERÄTTI EPÄILYN MURHASTA

Jälkikäteen on ollut haasteellista selvittää, mikä nuoren faraon tappoi. Koska historialliset lähteet kertovat asiasta tuskin mitään, kuolemansyytä on yritetty määrittää mitä moninaisimmilla menetelmillä.

Vuonna 1968 otettujen röntgenkuvien mukaan Tutankhamonin pääkallossa on takaraivon alueella reikä. Koska kyseessä saattoi olla iskun aiheuttama vamma, alettiin epäillä, että hallitsija kuoli väkivaltaisesti. Oletus johti tietenkin mitä hurjimpiin salaliittoteorioihin, koska oli äärimmäisen epätodennäköistä, että Tutankhamon olisi osallistunut taisteluun.

Osa tutkijoista asettuikin murhateorian kannalle. Yhdysvaltalainen egyptologi Bob Brier esitti ajatuksen, jonka mukaan Eje raivasi vanhoilla päivillään Tutankhamonin tieltään. Käsitystä tuki se, että Ejen tiedettiin pönkittäneen asemaansa hovissa teoilla, jotka ovat tulkittavissa aktiiviseksi vallantavoitteluksi. Hän saattoi siis pyrkiä hallitsijaksi siitä huolimatta, että hän ei ollut faraoiden sukua. Ejellä oli kuitenkin kilpailija: Horemheb. Valtataistelussa Eje oli etulyöntiasemassa, sillä Horemheb johti heitteläisiä vastaan käytyä sotaa eikä ollut tapahtumien polttopisteessä Thebassa. Muinaisessa Egyptissä uusi hallitsija osallistui kuolleen faraon hautajaisiin. Eje oli läsnä, kun Tutankhamon haudattiin. Näin hän tarttui vallan kahvaan 1323 eaa.